

Panissars, però és en cròniques tardanes (Desclot diu *gàbia*, *NCL.* v, 142.1; Muntaner només parla d'*atzembles*, *Casac.* iv, 62); «la *llitera* o andas: lectica, arcera; *llitera* que aporten 6 o 8 hòmens: hexaphorum, octophorum», *OPou* (*TbPu.*, 90). Encara que asseguruen que hi ha infermeres i fins metges (?) que parlen de *camillas*, vull creure que és calumniós!; algú crec que allega que bé cal dir *camiller*: però això és un ⁺*portalliteres*, amics.

En català arcaic s'havia usat per a 'llitera' *llitiga*,¹⁰ provinent del ll. *LECTICA* id., d'on vénen l'it. *lettiga* [1320, D. Cavalca] i el cast. ant. *lechiga* (1288-1500): «relinquo ad Sendret --- meo inselament cum una gadinga, et una *litiga* et un plomaz», doc. de 1097 del *Cart.* de la Catedral d'Urgell (I, 234, f° 84.1).

En deriva *lletigada* f. «conjunt de porcs petits» (que afegirem al *DFa.* per comanda del mestre, 1947), originàriament 'el part de bessons que deslliura la partera ajudada en *lletiga*', en el Matarranya *una lletigada* 'una cria entera: senglars, llops o cervos' en un doc. de 1503 del Matarranya (*Bol. Hist. Geogr. B-Ar.* III, 158); avui encara *lletigada* a Benassal amb el sentit que li dona Fabra; *AlcM* suposen un «llatí [!] *LACTICATA» (llatí alcoverià que no ha existit mai) traduint tendenciosament 'ramat de porcells de llet', però res no hi ha d'això en el passatge citat de Carles Salvador que ho ensenyi així («fins a les 7 setmanes, que és la millor edat per a vendre la *lletigada*» o sigui que es tracta de vendre d'un cop tots els porcells que ha parit la truja fa menys de set setmanes); cf. el cast. dial. *lechigada* 'conjunto de plantas que se crían a un tiempo', cast. ant. *lechigado* «postrado en cama», i *lechigal* «lecho», *DECH* III, 617a3-7. Hi ha en part metàtesi entre les vocals pretòniques e-i: emp. *estar øyllitagát* 'reduït a fer llit per un mal' («si estàs *enllitegat* rumies molt», Torroella de Fluvià, 1958).

Litelló (Llull), 'llitet' (veg. supra); *llitotxo* ant.: «un *litotxo* de fusta d'àlber, ab son pany e clau, dins lo qual havia alguns llibres i cartes y altre fardatge de cortines», doc. de Bna. 1518 (*BABL* xiv, 387), cf. oc. *litoche* «lit, bois de lit» en un doc. avinyonenc de 1553 (Pansier, *Hist. de la L. Prov. à Avignon*, vol. III, s. v.).

Com que un sufix *-otxo* cat. o *-oche* provençal no existeix, deu ser manlleu d'una forma dialectal italiana. Probablement es tracta d'una variant de l'it. literari *lettuccio* que ja figura en Boccaccio amb el sentit de 'llit petit, reduït', i que en una trad. bíblica del S. xv té l'acc. «letto misero che non fa al bisogno» (fr. *grabat*), veg. Tommaseo; els catalans degueren prendre el mot a Sicília com a terme casernari dels nostres ocupants almogàvers, i com que el sicilià tanca tota *ó* italiana o catalana en *u* (encara que procedeixi de *o* llatina) s'ultracorregí *lettuccio* en **litoccio*. Després *llitotxo* es canvià en *llitotxa* femenina per adaptació al cat. *llitera*, it. *lettiga*.

El diccionari Aguiló cita *llitotxo* a Mallorca en els segles xvi i xvii, i replega sis testimonis del femení *llitotxa* des de 1585; *AlcM* (s. v. *lilotja*) troba *llitotxa* en un doc. de 1538, i mal llegit *lilotja* en un de 1541 per un arxiver d'Igualada (hi ha moltes dades inexac-

tes de l'arxiu d'Igualada en *AlcM*). En el *DAG*. trobem, junt amb *llitotxo*, una grafia o forma *llitetxo* (no *AlcM*) també atribuïda a Mall. i als Ss. xvi-xvii; però potser és perquè Aguiló va vacillar en la lectura e/o en un doc. únic, que no sabia si datar del xvi o del xvii.

Allitar-se [Lacav.]; *allitat*; *allitament*. *Allitegat*; *desllitar*; *desallitar*. *Enllitar-se* és l'usual avui però no registrat fins al *DOrt.*; *enllitat*. *Enllitegar*; *enllitegat*.

CPr.: *Cobrellit* [Lacav.]. *Sobrellit*, en forma llatina *Balari* (*Orig.*) registra molts exemples de *superlectum* en ll. medieval català.

¹ D'aquesta paraula és impossible l'explicació que vol donar-ne Balari; potser *sçanda(pi)le* = ll. *sandapila* 'llit mortuori'.

Llitigar, *llitigi*, V. *litigi* *Llitotxa*, *llitotxo*, V. *llit* *Llitze*, *llitzet*, V. *llido*

LLIURA, del ll. *LĪBRA* 'lliura de pes', 'balança'. □
1.ª doc.: orígens.

Com a nom de la unitat de pes el tenim en una munió de tarifes, de lleuda o de reva, inventaris etc., des del S. XIII; més sovint amb l'abreviatura llatina *lb.*, però també escrit sencer i en forma catalana: «6 --- carga de grana: 16 drs. ---; 7 saffra, la *liura*, una mealla --- 8 nous noscades --- e tota altra speciaria qui s'vene a *liures*, la *liura*: una maylla ---», tarifa de Bna. de 1271 (*EntreDL* I, 155.7, 8). La grafia predominant a l'Edat Mitjana, com en tots els mots en L-, és *liura*, però en aquest mot els casos de grafia medieval *lliura* són força nombrosos: en dono llarga llista en un estudi meu, que alhora podria servir per exemplificar algunes de les accepcions, però hi remettré essent còmodament assequible: *EntreDL* I, 67-68n.

Des dels orígens, *lliura* com a nom d'unitat de moneda: «escriví que'l bisbe havia comprat un castell a un seu nebot per 20 millia *liures* --- L'apostolí --- mana que lo castell fos seu e que ell degués donar 10 millia *liures* a obrar lo monestir», Llull (*Blang.*, *NCL.* II, 154, 21); «si voleu censals, yo-us diré com ne poreu haver: que y haze 4 condicions --- la 2.ª, consuetud de la terra; la 3.ª, lo preu suportable; aquest consell yo he donat en Barcelona e'n Leyda: a 12 diners per *lliura*, o d'aquí avall ---», StVicentF (*Serm.* I, 24.33). Continua essent la unitat de moneda standard fins a data ben moderna; la *lliura* era encara la moneda usual en el Gironès el 1808, i en uns comptes d'allà mateix, de 1810, s'avalua encara, en català per *liuras barcelonesas*, si bé uns altres del mateix lloc i data ja ho substitueixen per «*pesetas catalanas*» (*BABL* VI, 421, 428, 479);¹ tant o més viu el record en el País Val.: al Ràfol d'Almúnia es recordaven d'un comerciant que havia pagat 5000 *liures* de bestreta per arrendar els delmes o primícies del Marquès, i precisaren que la *liura* eren «15 quinzets» (o sigui 2 ptes. 25), 1962.

Com a unitat de pes, ha seguit usual el mot a tot el domini lingüístic: pronunciat *liura* fins al cim del Pall. (Àreu = 12 unces); s'aplica allà i a Bna. a aliments